

FAKE NEWS

AWARENESS

DACĂ NU EȘTI SIGUR DE ADEVĂR,
NU DISTRIBUI!

Fenomenul *fake news* este la fel de vechi precum sunt știrile, doar că de-a lungul timpului i-au fost atribuite diferite denumiri - zvon, diversiune, dezinformare, propagandă. Însă este evident și trebuie admis faptul că amploarea fenomenului și dobândirea de multiple valențe (din punctul de vedere al obiectivelor) au avut trenduri ascendente odată cu dezvoltarea tehnologică și diversificarea modalităților de comunicare în masă și a canalelor de transmitere a datelor (trecerea de la exclusivitatea presei scrise/ tipărite la online media, *blogging*, rețele de socializare, *videosharing* sau *vlogging*).

Fără o reglementare clară, *fake news* este interpretat drept o știre complet falsă sau cu pasaje incomplete, respectiv parțial adevărate, lansată în scopul formării unor opinii eronate de către cei care o accesează.

În cursul anului 2018, Comisia Europeană a inițiat un demers privind stabilirea unui Cod de bune practici la nivelul UE privind combaterea dezinformării *online*, ca parte a unor acțiuni care au vizat securizarea spațiului informațional digital ce definea dezinformarea drept "o serie de informații al căror caracter fals sau înșelător poate fi verificat, care sunt create, prezentate și diseminate pentru a obține un câștig economic sau pentru a induce publicul în eroare în mod deliberat și care pot provoca un prejudiciu public".

Fake news poate fi inclusiv:

- informația cu conținut fabricat, prezentată distorsionat, exagerată, scoasă din context și plasată într-un alt tablou;
- opinia (interesată) preluată și transformată în știre validă, cu argumentare tendențioasă.

SCOPUL? Distorsionarea percepției auditoriului sau crearea unui nou curent de opinie cu intenția de a dezinforma sau de a crea confuzie și a destabiliza sentimentul de securitate (colectivă, națională).

Efectele negative ale știrilor false se repercutează în primul rând asupra cetățenilor, care reprezintă o parte integrantă a conceptului de securitate națională ca beneficiari ai acesteia și ca valoare ce trebuie protejată.

Vizibilitatea pe care acestea o dobândesc ca urmare a susținerii primite prin circularea mesajelor (emitere, preluare, distribuie, citare, redistribuire) sporește pericolozitatea fenomenului din perspectiva securității naționale, pe fondul generării de neîncredere în sistemele democratice. Mesajele concepute ca *fake news* fac apel inclusiv la prejudecăți sau exploatează aspecte sensibile pentru populație - tensiuni etnice, rasiale, religioase - sau fals importante în scopul mutării atenției de la subiectele cu adevărat relevante pentru stat/cetățeni.

Folosind posibilitățile tehnologice actuale este foarte ușor să creezi, editezi, să publici și să distribui conținut. Interesul național poate fi vulnerabilizat/afectat de puterea dobândită de *fake news* emise cu scopul de a influența, prin exploatarea neîncrederii sau îndoielilor, deciziile strategice ale unui stat.

FAKE NEWS

EFECTELE? Crearea și întreținerea unor neliniști și tensiuni sociale, alarmarea cetățenilor, inocularea sentimentului de neîncredere în instituțiile statului, sabotaj, favorizarea acțiunilor de spionaj.

Fake news poate fi interpretat drept parte a războiului informațional (hibrid) care urmărește afectarea adversarului prin crearea unor pârghii de vulnerabilizare și exploatare a riscurilor cu impact major asupra cetățenilor, economiei sau la nivel strategic, în încercarea de a aduce atingere valorilor de securitate națională.

ȘTIAȚI CĂ...

... raportul anual realizat de Reuters Institute, din cadrul Universității Oxford, în 38 de țări, arată că România se află pe locul al 12-lea în topul celor care se tem că sunt victime ale dezinformării, iar 62% dintre români sunt îngrijorați în legătură cu capacitatea lor de a discerne între *fake news* și știrile reale de pe Internet?

... rezultatele unui studiu realizat de Organizația Salvați Copiii în perioada 10 - 16 aprilie 2020, în 32 de județe și în București, la care au participat 819 copii, cu vârste cuprinse între 10 și 17 ani, arată că doar 11% dintre aceștia verifică informația din surse oficiale și doar 17% se consultă cu cei apropiați?

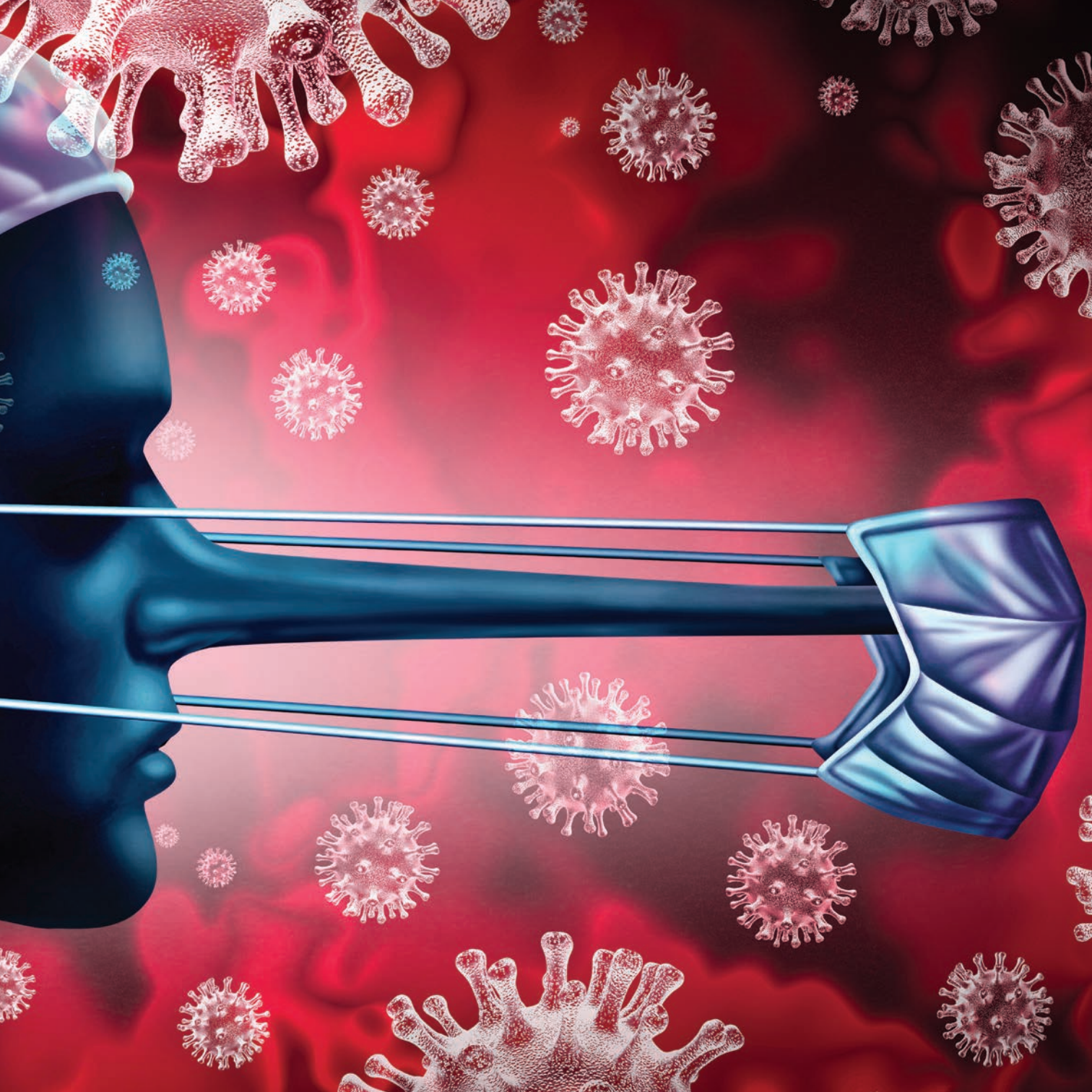
Principalele surse de informare ale copiilor sunt: Internetul (49% site-uri, 24% rețele sociale); televizorul (57%); discuțiile cu părinții (31%).

Din totalul respondenților, doar 48% știu ce reprezintă o știre falsă, un număr semnificativ de respondenți (22%) declarând că la televizor sau în publicațiile de știri nu pot fi difuzate știri false.

Într-o epocă în care tehnologiile de comunicare și inteligența artificială amplifică diseminarea de știri false, fără a mai exista barierele de filtrare până la consumatorul final, procesul producându-se de la consumator la consumator, este tot mai evident că efortul colectiv de respingere a acestora trebuie să fie dublat de un efort individual de informare corectă.

FAKE NEWS

CUM DEPISTĂM ȘTIRILE FALSE?

Apelând la **spiritul critic și investigativ** în evaluarea tonului articolului și aprecierea compatibilității titlului cu conținutul, concomitent cu tratarea cu scepticism a celor care promit senzaționalul sau sunt redactate de o manieră alarmistă.

Acordând o minimă atenție și efectuând căutări suplimentare cu privire la subiectul abordat - caracterul de noutate și obiectivitate, reputația autorului, alte materiale ce tratează același subiect, sursele invocate.

Conform regulilor jurnalismului, nu orice informație poate fi o știre. Pentru a fi o știre completă trebuie să răspundă la cele 6 întrebări esențiale (cine, ce, când, unde, de ce, cum) și, pe lângă acestea, să aibă și un caracter de noutate.

Exigențe ale unei știri: acuratețe, coerență, concizie, claritate. Prin ce se câștigă obiectivitate: corectitudinea informațiilor, citarea surselor, citarea tuturor părților implicate, evitarea opiniilor și folosirea verbelor de distanțare atunci când sunt preluate citate acuzatoare ale surselor.

Potențiale semne ale unui *fake news*!

- titluri care promit senzaționalul;
- modul de scriere a articolelor - marcarea insistentă cu majuscule, erori repetate de ortografie, erori de traducere, semne de punctuație care induc dramatism (!!!, ???);
- formulări evazive („s-a aflat că”, „s-a declarat într-o conferință recentă”, „asta a spus un jurnalist”), care conduc, adesea, la presupuneri, lansarea de zvonuri sau conspirații.

ELEMENTE DE EVALUARE A INFORMAȚIEI

VALIDAREA SURSEI

VERIFICAREA CARACTERISTICILOR TEHNICE ALE SURSEI

- de regulă, **numele domeniului** surselor legitime de știri este același cu cel al sursei. Sursele necredibile recurg la *typosquatting*;
- terminația **URL-ului** – arată țara din care provine (.ro, .uk, .md) sau scopul (.com, .edu);
- *link*-urile incluse într-o știre răspund aceluiași exigențe;
- **designul web** poate oferi unele informații și, fără a cădea în capcana generalizării, putem ține cont de faptul că sursele credibile au, de regulă, și un design profesionist;
- **deținătorul domeniului** - poate fi verificat pe <https://www.whois.net>;
- **verificarea imaginilor** - imaginile false sunt adesea utilizate pentru a conferi mai multă credibilitate unor informații/fapte neadevărate.

Pentru identificarea pe web de imagini similare sau identice vizual poate fi folosit algoritmul Google Images (CLOUD Vision API) sau serviciul TinEye Reverse Image Search.

VERIFICAREA REPUTAȚIEI SURSEI PRIN ACCESAREA UNOR SECȚIUNI CARE TREBUIE SĂ RĂSPUNDĂ CÂT MAI CLAR UNOR ÎNTREBĂRI:

- **secțiunea About** – pe cine reprezintă sursa?;
- **leadership și colectiv redacțional** – articolele sunt asumate?;
- **misiune** – articolele publicate sunt în concordanță cu obiectivul asumat?;
- **date de contact** – autorii pot fi contactați?.

TOTODATĂ, POT FI CĂUTATE INFORMAȚII DESPRE:

- **trafic** – poate fi regăsit, în unele cazuri, pe *site*. Date relevante pot fi identificate și prin intermediul alexa.com;
- **ce spun alții despre** – care este reputația obiectivă a autorilor/a sursei;
- **indicarea sursei ca fiind promotoare de fake news de către site-uri specializate** (precum euvdsdisinfo.eu).

VERIFICAREA REPUTAȚIEI AUTORULUI

- **nume;**
- **activitate și istoric;**
- **date de contact.**

Traseul profesional al unui autor credibil este ușor de regăsit în mediul *online*.

VERIFICAREA ÎNCRUCIȘATĂ A INFORMAȚIILOR

- stabilirea **actualității** și a **obiectivității** faptelor prin compararea cu mai multe surse.

Dacă nu este oficială, o știre reală trebuie să poată fi verificată și din alte surse (cel puțin 3).

VERIFICAREA SURSELOR ARTICOLELOR PENTRU A STABILII:

- respectarea **standardelor academice de citare**;
- **acuratețea** modului în care este prezentată informația inițială;
- **legăturile cu alte link-uri utile** – de regulă, un *link* este legat de alte *link*-uri, care au o orientare similară.

CERCETAREA CONTEXTULUI

Pentru obținerea unei mai bune înțelegeri a unui subiect/a unei probleme este utilă cercetarea:

- mediului de proveniență a știrii: site de știri sau *social media*;
- relevanței informației;
- motivației pentru împărtășirea unei știri - știrile false, de regulă, sunt concepute pentru a provoca emoții negative intense.

LECTURA CRITICĂ

Un pas esențial în depistarea știrilor false, pornind de la caracteristicile fenomenului descris mai sus, este cel al conștientizării importanței unei lecturi critice a știrilor, prin problematizare.

TERMENI ASOCIAȚI *FAKE NEWS*:

TROLLING – activitate în mediul *online* derulată de persoane care, prin postarea de mesaje și comentarii, au scopul de a distrage atenția sau de a provoca răspunsuri emoționale ale celorlalți utilizatori.

DEEPPFAKE – falsificarea/alterarea conținutului audio sau video cu ajutorul inteligenței artificiale.

BOT (cont automat) – soft cu inteligență artificială care mimează comportamentul uman în interacțiunea cu alți utilizatori *online*.

TYPOSQUATTING – acordarea de nume aproape similare de URL-uri cu cele legale, schimbând o literă, o cifră, inversând unele caractere.

CLICK-BAIT – formă de a atrage atenția pentru a determina accesarea unui anumit link.

AWARENESS

Un material elaborat în cadrul
PROGRAMULUI DE AWARENESS
AL SERVICIULUI ROMÂN DE INFORMAȚII